

APARATURA DIDAKTIKE NË TEKSTET SHKOLLORE TË PROF. REMZI NESIMIT

Të flasësh për emra të mëdhenj nuk është e lehtë, sepse fjalët gjithmonë janë të pakta. Aq më tepër kur kemi të bëjmë me një personalitet të shquar dhe të gjithanshëm, siç ishte prof. Remzi Nesimi. Personaliteti i tij është shumë i gjerë. Ai nuk ishte vetëm studiues, por edhe gjuhëtar, mësimdhënës, pedagog, përkthyes, lektor, recensent, hartues tekstesh mësimore për nxënës e studentë etj. Pra, ai është një personalitet me peshë, dhe njeri model në të gjitha pikëpamjet.

Si pedagog, profesor Nesimi shquhet për modelin e një mësimdhënësi, që mishëronte në mënyrën më të shkëlqyer vullnetin e madh, urtësinë, zgjuarsinë, përkushtimin dhe këmbënguljen për ta zbuluar të vërtetën shkencore. Bashkëpunimi i tij me kolegë e studentë dhe veprimtaria kaq sasiore e cilësore dëshmojnë për cilësitë e një shkencëtari, që ka lënë gjurmë të pashlyeshme në fushën e shkencës, arsimit dhe edukimit në Maqedoninë e Veriut. Me veprimtarinë e tij pedagogjike dhe shkencore, ai u bë bashkudhëtar i të gjitha ndryshimeve që ka pësuar arsimit në vendin tonë. Kontributi i tij më i rëndësishëm në fushën e arsimit është pasuria e madhe që ai ka krijuar si hartues programesh e tekstesh shkollore, që përbëjnë një bazë të fuqishme metodike dhe shkencore për zhvillimin e arsimit fillor, të mesëm dhe atë universitar. Pra, gjithë potencialin e tij shkencor dhe mendor prej eruditi e patrioti, ai e vuri në funksion të ngritjes, arsimimit e përparimit të popullit dhe kulturës kombëtare shqiptare.

Prof. Remzi Nesimi e nisi krijimtarinë e tij në vitet e '70-ta të shekullit të kaluar, duke lënë pas vetes një gamë të gjerë krijimesh nga më të larmishmet, që trajtojnë çështje të fonetikës e fonologjisë, morfologjisë, sintaksës, dialektologjisë, si dhe shumë pjesëmarrje në kongrese, simpoziume, konferenca e sesione shkencore kushtuar ngjarjeve dhe figurave kryesore të kulturës kombëtare. Gjatë këtij itinerari për nevojat e arsimit dhe të shkollës shqipe në Maqedoninë e Veriut, por edhe për t'u dalë në ndihmë nxënësve shqiptarë, ai përktheu tekste shkollore të shkencave natyrore nga gjuha maqedonase në atë shqipe. Mirëpo, objekt studimi gjatë gjithë jetës së tij ka qenë lëvrimi dhe kristalizimi i gjuhës shqipe, duke u munduar ta shpjerë atë në pedestalin më të lartë. Këtë mision gjuhësor e arriti me një numër të madh, si asnjëherë më parë, të gramatikave që i botoi, të cilat për nga vlera dhe cilësia ishin të jashtëzakonshme dhe të papërsëritshme, si për kohën kur u botuan, ashtu edhe sot. Këto vlera dhe merita u dëshmuuan me botimet dhe ribotimet e shumta, që pasuan dekada me radhë. Një pasqyrë kronologjike e teksteve të botuara dhe të ribotuara të profesor Remzi Nesimit duket si vijon:

1. Gramatika e gjuhës shqipe për klasën IV të shkollës fillore (1976, 1985, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1998);
2. Gramatika e gjuhës shqipe për klasën V të shkollës fillore (1979, 1982, 1985, 1987, 1996, 1997, 1998, 1999);
3. Gramatika e gjuhës shqipe për klasën VI të shkollës fillore (1979, 1980, 1982, 1985, 1989, 1995, 1997, 1998, 1999);
4. Gramatika e gjuhës shqipe për klasën VIII të shkollës fillore (1981, 1982, 1987, 1989, 1996, 1998, 1999, 2003);
5. Gramatika e gjuhës shqipe - Sintaksa për klasën VIII të shkollës fillore, 1987;
6. Gramatika e gjuhës shqipe për shkollat e mesme I (Fonetika, Leksikologjia dhe Morfologjia), 1992, 1994, 1996, 2000;

7. Gjuhë shqipe dhe letërsi për vitin e parë të gjimnazit të reformuar (në bashkautorësi, viti 2002);
8. Gjuhë shqipe dhe letërsi për vitin II të gjimnazit të reformuar (në bashkautorësi, botimi i dytë, viti 2004);
9. Gjuhë shqipe dhe letërsi për vitin III të gjimnazit të reformuar (në bashkautorësi, viti 2003);
10. Libër leximi për klasën V të shkollës fillore, 1981;
11. Libër leximi për klasën VI të shkollës fillore, 1981, 1983;
12. Libër leximi për klasën VII të shkollës fillore, 1981;
13. Libër leximi për klasën VIII të shkollës fillore, 1981.

Nga ky opus tekstesh mësimore përzgjedhëm që në këtë punim vëmendjen ta përqendrojmë në kontributin që ka dhënë ky pishtar i arsimit dhe i dijes për hartimin e teksteve shkollore për shkollën fillore të ciklit të ulët, të lartë, si dhe për shkollën e mesme. Më saktë, objekt studimi në këtë trajtesë modeste do ta kemi aparaturën didaktike në tekstet shkollore të hartuara nga prof. Nesimi.

"Dy prej faktorëve që kushtëzojnë formimin gjuhësor të nxënësit janë: programi mësimor dhe teksti".¹ Teksti shkollor për një pjesë bukur të madhe mësimdhënësish akoma mbetet instrumenti më i përhapur, dhe më efektiv në procesin edukativo-arsimor. Ai, duhet të ngërthejë në vete disa kërkesa, pa të cilat nuk mund të realizohen objektivat dhe synimet e parapara brenda orës mësimore. Teksti mësimor, para së gjithash, duhet:

- të jetë në harmonizim me plan-programin mësimor;
- të jetë në funksion të zotërimit të njohurive, shkathtësive dhe rezultateve të të nxënësit, të parapara për nivelin e caktuar;
- të ofrojë përmbajtje në përputhje me të arriturat bashkëkohore të fushës së caktuar shkencore, me metodologjinë e mësimimit të lëndëve dhe përdorimin e terminologjisë profesionale;
- ta respektojë gjuhën standarde dhe rregullat e drejtshkrimit;
- ta nxisë të menduarit kritik dhe kreativ të nxënësve;
- të ketë aparaturë në përputhje me kërkesat bashkëkohore për të nxënësit aktiv dhe kreativ;
- të përmbajë fjalor për interpretim të fjalëve dhe koncepteve të panjohura ose më pak të njohura;
- t'i përshtatet moshës dhe karakteristikave zhvillimore të nxënësve, etj.

Kjo mori kërkesash ekziston në kriteret bazë për hartimin dhe vlerësimin e sotëm të teksteve shkollore. Por, nëse i kundrojmë me hollësi tekstet shkollore të prof. Nesimit, duke filluar që nga ai i klasës së katërt të ciklit të ulët e për të vazhduar më tej deri tek ai i vitit të tretë për shkollë të mesme, mund të themi, se tekstet e tij i plotësonin kriteret e lartpërmendura që në vitet e '70-ta kur u botuan për herë të parë. Në këto tekste shkollore ndeshim një aparaturë didaktike shumë të begatë e të larmishme, e cila është definuar përmes rubrikave të emërtuara, si: *pyetje për diskutim dhe përsëritje, ushtrime, shembuj, mbani mend, vini re, shënime, pyetje dhe përsëritje, ushtrime për drejtshkrimin, shenjat e pikësimit* etj. Një përmbajtje kaq e plotë e këtyre teksteve dhe me një aparaturë didaktike kaq gjithëpërfshirëse nuk është rastësi, por dëshmon nivelin e lartë shkencor e pedagogjik dhe dëshirën e etur të një gjuhëtari për t'i ndihmuar brezat e ardhshëm drejt të nxënësit të një shqipeje standarde, në një kohë kur përdorimi i saj nuk kishte

¹[http://www.pasqyre.al/te-gjitha/vrasja-e-gjuhes-shqipe/\(11.03.2019\).](http://www.pasqyre.al/te-gjitha/vrasja-e-gjuhes-shqipe/(11.03.2019).)

marrë përmasat e duhura, por njihej dhe flitej nga një shtresë e paktë njerëzish në Maqedoninë e Veriut. Gjykojmë se pasioni për të zbuluar, krijuar dhe për t'i njohur e trajtuar çështjet gjuhësore, është një arsye e fortë që e shtyri prof. Nesimin të kalojë në një rrugë ku nuk kishte kaluar askush para tij. Të jesh i pari që i hap dyert për të ecur në këtë rrugë plotë vështirësi dhe të thyesh të gjitha barrikatat që dalin rrugës, do të thotë të jesh i guximshëm në çdo hap që bën; t'i njohësh çështjet gjuhësore në thelb, që t'i arsyetosh mendimet dhe idetë e tua. Për të marrë një përgjegjësi dhe barrë të tillë mbi supe nuk është e lehtë. Kjo është një punë për t'u admiruar dhe përshëndetur. Këtë arriti ta bëjë vetëm një gjuhëtar me një bagazh dhe formim të gjerë njohurish shkencore dhe i pazëvendësueshëm deri tani, siç ishte prof. Nesimi. Prandaj, me plot kuptimin e fjalës themi se mësimi i gramatikës së gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut fillon me emrin e Remzi Nesimit. Ai është gjuhëtar, i cili filloi nga zeroja, duke mos pasur një model pararendës për hartimin e gramatikave për mësimin e gjuhës shqipe në Maqedoninë e Veriut. I gjendur në rrethana të tilla, ai me elanin dhe punën e palodhshme arriti të na lë një trashëgimi të pasur tekstesh gjuhësore, që ne me plot mburrje dhe krenari i shfrytëzojmë edhe në ditët e sotme. Ky seriozitet i personalitetit dhe punës së tij bën që prof. Remzi Nesimi të konsiderohet themeluesi ose nismëtari i parë në Maqedoninë e Veriut, i gramatikave të para për të tre ciklet e shkollimit. Si kriter bazë gjatë hartimit të teksteve gramatikore prof. Nesimi pati mbështetje në përmbajtjen e plan-programit mësimor, sepse mësimi i gramatikës zë një vend të rëndësishëm dhe një numër tejet të madh të orëve në plan-programet mësimore, si për ciklin fillor të ulët dhe të lartë, ashtu edhe për atë të mesëm. Ky vend i mësimin të gramatikës flet për rëndësinë që ka kjo degë e gjuhës gjatë sistemit të shkollimit, që te nxënësi të krijohen shprehi të drejta në të folur dhe në të shkruar pa gabime. Përveç kësaj, duke i pajisur nxënësit me njohuritë gramatikore, zgjerohet edhe horizonti i tyre mendor. Siç thuhet rëndom në studimete e kësaj fushe *"vetë procesi i mësimin të gramatikës ndihmon në zhvillimin e të menduarit, pasi gjatë studimit të kësaj dege bëhet thellimi në ligjëratë, analizohen pjesët e saja, vihen në dukje rregullat e ndërtimit të saj etj. Në ligjëratë nëpërmjet ndërtimit të gramatikës shprehen mendimet kështu, ligjëratë, mendim dhe gramatikë janë të pandara"*.²

Përkritazi me këtë studiuesit Tomason dhe Uard (Thomason - Ward) shprehen se: *"Gramatika e mirë mund të kontribuojë në qartësi, kuptim, rrjedhshmëri dhe stil"*.³ Ndërkaq studiuesi Jame Dale Uilliams konstaton se: *"Mësimi i gramatikës çon në të folur të saktë. Teoria më e përshtatshme për ta shpjeguar gramatikën është me ushtrime gojore dhe ushtrime me shkrim. Mësimi i gramatikës zhvillon të menduarit logjik, përmirëson të shkruarit dhe zvogëlon apo eliminon gabimet"*.⁴

Si rrjedhojë, mbështetur në vlerësimet dhe mendimet e studiuesve të lartpërmendur, vërejmë se mësimi i gjuhës është vlerësuar si hap vendimtar për zhvillimin, suksesin dhe përparimin e nxënësit në shkollë e në jetë, sepse përvetësimi i saj ndikon dukshëm në zhvillimin intelektual, emocional dhe shoqëror të nxënësit. Mësimi i gjuhës shqipe në shkollë është hartuar në programet mësimore sipas rrahëve koncentrikë, që do të thotë se edhe prof. Nesimi në gramikat e tij për ciklin e ulët të shkollës fillore e fillon mësimin e gjuhës nga ajo që është më e afërt, më e lehtë dhe më e kuptueshme për nxënësin, nivel ky i përvetësimit që nga metodistët quhet *imanente (intuitave)*. Në tekstet gramatikore të hartuara për ciklin e lartë të shkollës fillore prof. Nesimi i jep njohuritë gramatikore më të thelluara dhe më të zgjeruara dhe ato janë në

² Enti i teksteve dhe i mjeteve mësimore i krahinës socialiste autonome të Kosovës, *Metodika e gjuhës amtare (për shkollën normale dhe për mësuesit e shkollës fillore)*, Tiranë, 1963, f. 206.

³ Tommy Thomason, Geoff Word, *Tools not rules teaching grammar in the riting classroom*, USA, 2009, f. 12.

⁴ Jame Dale Uilliams, *Teaching grammar në The teacher 's grammar book*, Routledge, 2005, f. 17.

përputhje me aftësitë psiko-fizike të nxënësit, pra i përshtaten moshës dhe paranjohurive gjuhësore që i zotëron nxënësi nga secila degë gjuhësore. Përvetësimi i njohurive gjuhësore lidhet me zhvillimin e shprehive gjuhësore dhe me ngritjen e kulturës së të folurit. Fondi i fjalëve, që i posedon leksiku i gjuhës shqipe, është shumë i gjerë. Ky fond shtohet vazhdimisht gjatë studimit të të gjitha lëndëve mësimore, d.m.th. puna rreth pasurimit të fjalorit të nxënësve lidhet edhe me ushtrimet, që i pajisin nxënësit me shprehitë drejtshkrimore të leximit korrekt dhe të gjuhës së folur e të shkruar.

Sa i përket rubrikës së ushtrimeve gjuhësore, që ka të bëjë me drejtshkrimin, e drejtshqiptimin, aparatura didaktike e teksteve të prof. Nesimit është e pasuruar edhe në këtë drejtim. Materiali që ka përzgjedhur prof. Nesimi për t'u përpunuar në ushtrimet e të folurit i përsos operacionet dhe proceset e të menduarit dhe bën të mundur formimin e shprehisë për të gjurmuar marrëdhëniet themelore dhe lidhjet e rëndësishme mes të dhënave, si dhe për të shmangur lidhjet jothelbësore ose të rastësishme, të cilat na largojnë prej zgjedhjes së drejtë. Këto ushtrime vihen në shërbim të interpretimit të atij materiali. Kështu nxënësit e bëjnë krahasimin në mënyrë aktive dhe i gjejnë ndryshimet dhe ngjashmëritë mes sendeve që krahasohen, si dhe i njohin marrëdhëniet në mes tyre, kryejnë analizën dhe sintezën, ndërsa abstraktimi vihet në shërbim të përpunimit të lëndës së ushtrimeve të të folurit. Nxënësit, po ashtu, mësojnë t'i veçojnë cilësitë dytësore të sendeve e të dukurive nga ato thelbësore. Në këtë mënyrë ata e përgjithësojnë dhe e kryejnë procesin e deduksionit dhe të induksionit (Gjokutaj, 2009: 93).

Çështja e terminologjisë gjuhësore zë një vend të rëndësishëm në aparaturën didaktike të teksteve shkollore të prof. Nesimit. Kjo terminologji është një çështje e rëndësishme për nxënësit, ndërsa njohja e terminologjisë është mjet për ta nxënë një njësi mësimore dhe, rrjedhimisht, edhe gjithë lëndën. Kohëve të fundit në tekstet gjuhësore gjithnjë e më shumë hasim një terminologji që nuk i përshtatet moshës dhe aftësive psiko-fizike të nxënësve. Hartuesit e teksteve shkollore, duke dashur që teksti i tyre të përmbajë informacione të shumta dhe shprehje të “gjuhës së intelektualizuar”, në këtë mënyrë vetëm e ngarkojnë nxënësin me koncepte të pakuptueshme, që nuk përputhen me moshën dhe nivelin e nxënësve. Në këtë mënyrë pretendohet se ndikojnë pozitivisht te nxënësit, duke u dhënë njohuri të shumta, por nga ana tjetër ndodh e kundërta, sepse shumicën e shprehjeve nxënësit nuk i kanë të qarta dhe të njohura. Kjo është një ngarkesë edhe për mësuesin, i cili në vend që ta shpjegojë mësimin, brenda orës mësimore duhet të ndalet t'ua shpjegojë fjalët dhe termet e panjohura dhe të paqarta nxënësve. Në këtë vazhdë në tekstet e prof. Nesimit nuk e hasim këtë problematikë. Niveli i gjuhës që përdor ai në tekstet e tij është i qartë, i kuptueshëm, dhe aty nuk ndeshim shprehje abstrakte dhe konfuze, që e detyrojnë nxënësin ta mësojë mësimin përmes kujtesës mekanike, por ndodh e kundërta çdo frazë ose pjesë mësimi nxënësi e mëson përmes kujtesës logjike. Pra, ndihmesa e prof. Nesimit në standardizimin e terminologjisë gjuhësore është e madhe. Ai ka luajtur një rol të jashtëzakonshëm, sepse në një kohë kur tradita e hartimit të teksteve shkollore në gjuhën shqipe në Maqedoninë e Veriut ishte e paktë, ai arriti të hartojë tekste të unifikuara që kanë pasur mundësi t'i kuptojnë dhe përdorin si nxënësit e Maqedonisë së Veriut, ashtu edhe ata të Kosovës dhe Shqipërisë. Kjo dëshmon se ai e ka njohur në thelb traditën e shkrimit shqip. Nëse sot luftohet për një abetare të unifikuar Shqipëri-Kosovë-Maqedoni, një nxënës i Maqedonisë që në vitet e '70-ta përmes teksteve gramatikore të profesor Remzi Nesimit e ka pasur mundësinë e unifikimit të terminologjisë gjuhësore.

Një çështje tjetër që nuk kalon pa u vërejtur në aparaturën didaktike të gramatikave të prof. Nesimit është mënyra e mësimit të gjuhës përmes shembujve të letërsisë artistike.

Ndërthurja e këtyre njohurive me tekstet eseistike dhe ndërtimi i pyetjeve dhe ushtrimeve synojnë aftësimin praktik të nxënësve për të konkretizuar në shkrimet e tyre njohuritë gjuhësore. Gramatikat e prof. Remziut janë hartuar në atë mënyrë që njohuritë gjuhësore të merren nëpërmjet veprimtarive praktike, si dhe zbatimit konkret të tyre në tekstet letrare. Gjuha dhe letërsia, gjithnjë e më shumë përdoren në mënyrat dhe format e tyre komplekse, që bart sistemi gjuhësor dhe letrar, kurse integrimi synon t'i aftësojë nxënësit në përdorimin e gjuhës dhe trajtimin e letërsisë si një proces aktiv për ndërtimin e domethënies a kuptimit.

Në përzgjedhjen e fragmenteve që ka përdorur në gramatikat e tij, profesor Nesimi, duke respektuar kriteret e programit, ka zgjedhur krijime vërtet të arritura, si nga ana artistike, ashtu edhe nga ajo ideore. Këto tekste e përcjellin edhe misionin edukativ, ngase shembujt e përzgjedhur nuk janë një improvizim rasti, por janë shembuj të menduar, të planifikuar dhe të qëlluar për secilën njësi mësimore. Me këtë ide ai solli një frymë pozitive dhe ndikoi deri në atë shkallë, sa që nxënësit të nxiten për ta admiruar letërsinë. Në këto gramatika ndeshim mesazhe të fuqishme humaniste, mesazhe të mirësisë dhe bujarisë, mesazhe të paqes dhe tolerancës, mesazhe të punës dhe, mbi të gjitha, mesazhe të dashurisë ndërnjerëzore në të gjitha format e saja. Të gjitha këto vlera janë menduar se duhet t'i jepën një brezi që është në zhvillim për ta formuar identitetin e tij, për të qenë krenar për historinë, kulturën, traditën dhe përkatësinë e tij kombëtare. Nga ana tjetër, prof. Nesimi, ka menduar edhe për përzgjedhjen e kryeveprave të letërsisë botërore "*duke dashur që ato të përcjellin mesazhe që synojnë të përçojnë te nxënësit elementet e qytetarisë dhe kulturës globale. Të gjitha së bashku, vlerat dhe tradita shqiptare si dhe kultura dhe qytetërimi evropian synojnë të pajisin nxënësit me virtytet e njeriut të epokës së globalizmit me mendje të hapur dhe me shije të kultivuara*".⁵

Si përfundim, mund të themi se prof. Remzi Nesimi, me seriozitetin dhe objektivitëtin e një studiuesi dhe me punën e palodhur të një shkencëtari me kulturë e dije gjuhësore të gjerë, i ka krijuar vetes një vend të denjë në fushën shkencore dhe arsimore. Personaliteti i tij do të qëndrojë brez pas brezi në mesin e figurave më elitare të popullit shqiptar në Maqedoni dhe më gjerë.

Bibliografia e cituar:

1. Jame Dale Uilliams. 2005. "*Teaching grammar në The teacher 's grammar book*", USA.
2. Gjokutaj, Mimoza. 2009. "*Didaktika e gjuhës shqipe*", Tiranë.
3. Tommy Thamason, Geoff Word. 2009. "*Tools not rules teaching grammar in the riting classroom*", USA.
4. Enti i teksteve dhe i mjeteve mësimore i krahinës socialiste autonome të Kosovës.1963. "*Metodika e gjuhës amtare (për shkollën normale dhe për mësuesit e shkollës fillore)*", Tiranë.
5. <http://www.pasqyre.al/te-gjitha/vrasja-e-gjuhes-shqipe/>
6. http://www.botimetmorava.com/uploads/Liber_mesuesi_Gjuha_shqipe_11.doc

Bibliografia e konsultuar:

1. Mustafa, Avzi. 2014. "*Kontributi i Remzi Nesimit në hartimin e teksteve shkollore*", Vjetari i Fakultetit Filologjik libri 39-40, Shkup.
2. Nesimi, Remzi - Zorba, Stevan - Mishkovski, Dragan - Reka, Hamza - Karanfili, Islam. 1981. "*Libër Leximi për klasën VIII të shkollës fillore*", Prosvetno Dello, Shkup.

---

⁵ [botimetmorava.com/uploads/Liber_mesuesi_Gjuha_shqipe_11.doc](http://www.botimetmorava.com/uploads/Liber_mesuesi_Gjuha_shqipe_11.doc), marrë më 11.03.2019.

3. Nesimi, Remzi - Zorba, Stevan - Mishkovski, Dragan - Reka, Hamza - Karanfili, Islam. 1981. *"Libër leximi për klasën V të shkollës fillore"*, Prosvetno Dello, Shkup.
4. Nesimi, Remzi - Gega, Xhevat - Reka, Hamza. 1985. *"Gramatika e gjuhës shqipe për klasën IV të shkollës fillore"*, Prosvetno Dello, Shkup.
5. Nesimi, Remzi - Gega, Xhevat - Reka, Hamza. 1979. *"Gramatika e gjuhës shqipe për klasën V të shkollës fillore"*, Prosvetno Dello, Shkup.
6. Nesimi, Remzi - Gega, Xhevat. 2001. *"Gjuha shqipe (gramatikë) 5"*, Prosvetno Dello, Shkup.
7. Nesimi, Remzi - Reka, Hamza. 1980. *"Gramatika e gjuhës shqipe për klasën VI"*, Prosvetno Dello, Shkup.
8. Nesimi, Remzi. 1984. *"Gramatika e gjuhës shqipe për klasën VIII të shkollës fillore"*, Prosvetno Dello, Shkup.
9. Nesimi, Remzi - Gega, Xhevat. 2004. *"Fletrore punë për ushtrime gramatikore për klasën IV"*, Prosvetno Dello, Shkup.
10. Nesimi, Remzi. 2000. *"Gramatika e gjuhës shqipe për shkollat e mesme I (Fonetika, Leksikologjia dhe Morfologjia)"*, Prosvetno Dello, Shkup.
11. Nesimi, Ramzi - Hysa, Mahmud - Gega, Xhevat. 2002. *"Gjuhë shqipe dhe letërsi për vitin e parë të gjimnazit të reformuar"*, Prosvetno Dello, Shkup.
12. Nesimi, Remzi - Toska, Valbona 2001. *"Gramatika e gjuhës shqipe për shkollat e mesme II (Sintaksa)"*, Prosvetno Dello, Shkup.
13. Nesimi, Remzi - Toska, Valbona - Neziri, Zeqirja - Leka, Agim. 2003. *"Gjuhë shqipe dhe letërsi për vitin III të gjimnazit të reformuar"*, Prosvetno Dello, Shkup.
14. Шаини, Флорије. 2012. „Ремзи Несими и албанската лингвистика (punim magjistrature, i mbrojtur në Fakultetin e Filologjisë “Bllazhe Koneski” në Shkup).